

Belgelerle Adım Adım Eski Konya (7)

Araboğlu Makası (Mimar muzaffer Caddesi)

Mehmet Ali UZ
Mehmet DOĞAN

20. yüzyıl başlarında Konya'nın iki mamur bölgesi vardır. Bunlardan birisi Mevlâna Dergâhı çevresi, diğeri ise, Araboğlu Makası yani Mimar Muzaffer Caddesi'dir. Mevlâna çevresi tarihî yapı ve Çelebi konakları ile doludur. Dergâh yanında Sultan Selim İmareti de ayaktadır. Rumlara ve Marunilere ait birçok köşk, konak ve resmî bina da Araboğlu Makası'nda, bugünkü Mimar Muzaffer Caddesi üzerindedir. İlk Hilâl-i

Ahmer Derneği Binası ile Rus Konsoloslğu Binası, Amerikan Hastanesi, Fransız Kilisesi de bu caddededir. Yusuf Şar'a ait köşk, yani eski Belediye Binası da bu caddenin doğu devamındadır. Bu caddenin İstasyon'a doğru devamı da aynı şekilde mamurdur. Konya Lisesi'nin karşısında ilk sahibi Augustus olan ve İstasyon civarında aynı adla anılan bir de oteli bulunan şahsın, sonradan Samet Kuzucu'ya geçen evi de

FAHRETTİN PAŞA PARKI
Solda Dr. Date'nin binası,
Fransız Katolik Kilisesi,
ortada Ferit Paşa'nın
yaptığı Zafer Çeşmesi.
Bu çeşme bugün Zafer'de
cadde üzerindedir.

**MİMAR MUZAFFER
CADESİNİN ESKİ HALİ**

*Soldaki ağaçlar
Dursun Fakih Camii'nin
avlusundadır. Sağdaki
bina Modern Fen
Dershanesi binasıdır.*

Konya'nın muhteşem konaklarından birisi idi. Bütün bu tarihî köşk ve konaklardan maalesef pek azı günümüze gelebildi, ekserisi yıkılarak yerlerine beton binalar yapıldı. Augustus'un evi koruma altında olmasına rağmen yıktırılarak yerine apartman dikildi

Şeyh Edebalı'nın damadı, Osman Bey'in de bacanağıdır. Dursun Fakih, Söğüt'le Bilecik arasında Küre köyündeki türbesinde metfundur. Yıldırım Beyazıt, 792/1389 yılında büyük bir ordu ile Konya'ya geldiğinde ilk Cuma namazını bu camide kılmıştır.

Caminin zamanla harap olması sebebiyle 1306 hicri veya milâdi yılında Mecidiyazedelerden Tahir Paşa ile kardeşi Ali Bey tarafından esaslı bir şekilde tamir edilmiştir. Cami bundan sonra Tahir Paşa Camii olarak anılmıştır. Caminin yanında bulunan açık türbe de İstasyon Caddesi genişletirken kaldırılmıştır.

312 ada 1 numaralı parselde yer alan cami ile arsası, 1401 metre kare genişliğindedir. Bitişğinde Çeşme Sokağı'nın köşesi kayıtlarda, kadimen (eskiden) mektep olarak görülmektedir. Demek ki caminin köşesinde vaktiyle bir mahalle mektebi vardır. Mektep sonradan camiye katılmış, köşesinde bulunan çeşme de kaldırılmıştır. Bu bölgede bir de Dursunoğlu Medresesi bulunduğu rivayet edilir. Caminin doğu tarafında Tahir Paşaların evleri vardır. Caminin kuzey tarafında ise, hazine adına kayıtlı Rum evleri ve tarihî konaklar bulunmaktadır.

Alâeddin Tepesi kenarını dolaşan İç Kale, Tahir Paşa Camii'ni dışta bırakarak, kuzeydoğusundan geçmekte ve buradan doğuya kıvrılarak Terziler İş Hanı'nın yanından devam etmektedir.

Terziler İş Hanı'nın kuzey karşı köşesinde 2929 metre kare genişliğinde 309 ada, 3 numaralı parsel, Apos Yorgiyos Kilisesi yeridir. Kilise ve kabristanın Mimar Muzaffer Caddesi üzerinde 2 ve 4 numaralı parseller arasında dar bir girişi var-

**DR. DATE'NİN
HASTAHANESİ**

*Alaaddin Tepesi civarında
bugünkü Kolord binasının
yerinde idi. Daha sonra
Alaeddin Oteli, Lokanta ve
Kıraathanesi oldu. Ortadaki
çıkmalı kubbeli yapı
Arapoğlu Kosti'nin Konağıdır.*

Şimdi Dursunoğlu (Tahir Paşa) Camii'nden başlayarak doğuya doğru yolumuza devam edelim. Cami, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli rolü olan Dursun Fakih veya oğlu tarafından yaptırılmıştır. (1)

Bilindiği gibi Dursun Fakih,

dır. Adanın kuzey tarafında bulunan kilise arsası Alâeddin Bulvarı açılırken yol içinde kalmıştır. Mimar Muzafer Caddesi üzerinde bugünkü Tahirpaşa Sokak'la Fevziçakmak Sokak arasında kalan, bütün parseller Rumlardan hazineye intikal eden ve sonra göçmenlere verilen ev yerleridir. Bu evler kilisenin akarı durumundadır. Kabristandan geri kalan ve Alâeddin Bulvarı üzerindeki bölümünde halen, dört-beş katlı ev ve iş yerleri bulunmaktadır.

Terziler İş Hanı'nın kuzey çaprazında, bir zamanlar ANAP İl Başkanlığı tarafından kullanılan, şimdi internet kafe olan tarihî bina, Avukat Araboğlu Kosti'nin konağıdır. Atlı tramvay burada makas değiştirdiği için semt, Araboğlu Makası olarak anılmıştır. Tarihî köşk halen koruma altındadır. Bu evin doğu bitişiğindeki ev de Araboğlu Kosti'nin kardeşi Yorgi'nin evidir. Bu ev sonradan Yorgi'nin eşine intikal etmiş, onun da mübadelede yurt dışına çıkarılması üzerine ev hazineye intikal etmiştir. Ev daha sonra Siroz mübadelelerine tahsis edilmiştir.

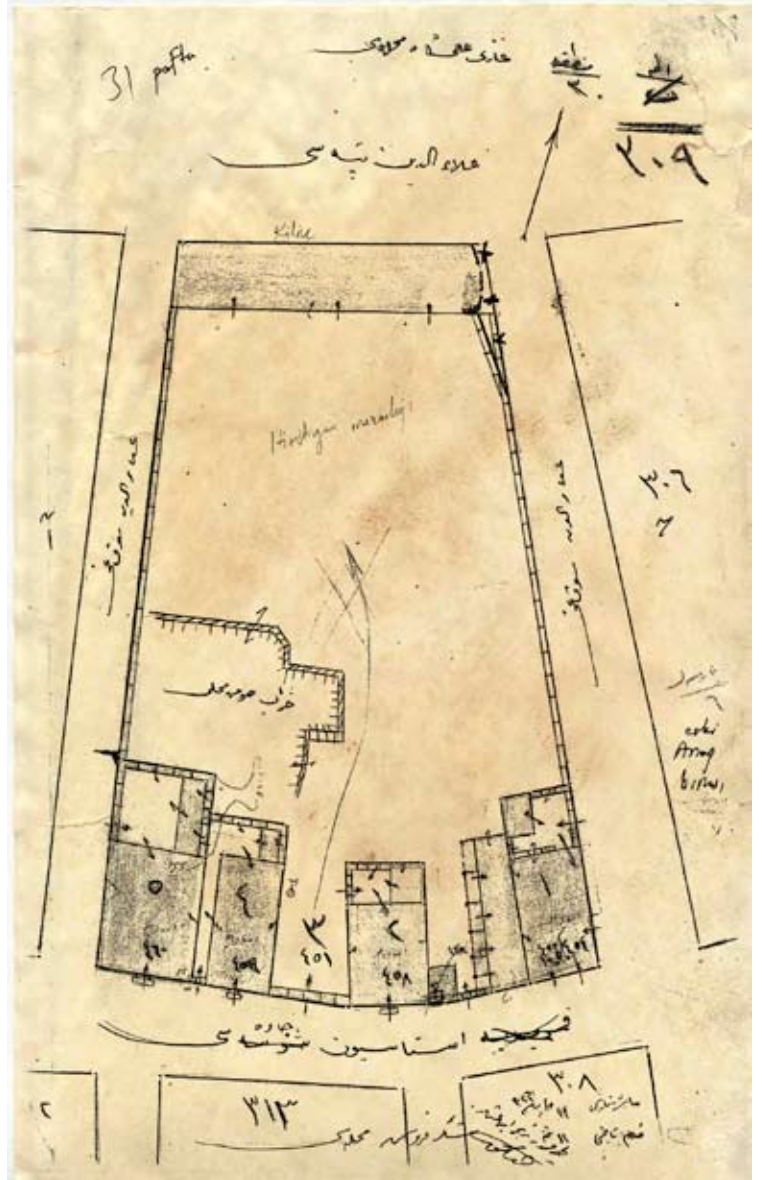
Fahrettin Paşa Parkı

Terziler İş Hanı'nın doğusu, Ordu Binası'nın güneyinde Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan bir park bulunmaktadır. Parka Fahrettin Paşa'nın adı verilmiştir. İlk dönemlerinde park bakımlı ve bölgenin akciğerleri durumundadır. Park sonradan harap duruma gelince parsellenerek satılmıştır.

Parkın yerinde eskiden bir medrese, bir zaviye ve mescitten oluşan bir külliye bulunmaktadır. Külliye Selçuklu dönemi ilim adamlarından Zeyneddin Kadı Kalemşah⁽²⁾ veya Taceddin Kalemşah (Konyalı, 360) tarafından 13. yüzyıl sonlarına doğ-

ru yapılmıştır. 20. yüzyıl başlarında kubbeli taş yapı hâlâ ayakta. Zaviye daha önce yıkılmış, külliye-nin diğer kısımları Fahrettin Paşa Parkı yapılırken yok edilmiştir. O bölge eskiden beri bu külliyeyle izafetle Gazialemşah Mahallesi olarak anılmıştır. Mahallede daha çok Rumlarla meskündür.⁽³⁾

Külliye'nin çevresinde ayrıca bir hazirenin (küçük kabristan) de bulunduğunu tahmin ediyoruz. Nitekim adanın güneyinde Altay Sokak

SAMET KURUCU'NUN EVİ
Gazi Lisesi'nin karşısında
idi. 20. yüzyıl başlarında
yapılmıştı. İlk sahibi
Augustus'un istasyonda
oteli vardı. Bu yapıda 1982
yılında koruma altına
alınmasına rağmen daha
sonra yıkılmıştır.

üzerinde dükkânı bulunan mobilyacı bir zattan da dinlediğimize göre, adanın kuzeybatı tarafında kaldırım kenarında elektrik direği için açılan çukurdan kafatası ve kemik kalıntıları çıkmış. Bu olay da bizim tahminimizi doğrulamaktadır. Konya'da eskiden beri pek çok mescit ve zaviye çevresinde hazirelerin bulunduğu bilinmektedir.

1960 yıllarında Fahrettin Paşa Parkı kaldırılmış yeri belediye tarafından parsellenerek özel şahıslara satılmış, Park ve Rüya sinemaları yanında buraya pek çok ev ve iş yeri yapılmıştır.

Amerikan Hastanesi

Caddenin devamında sağda bugünkü ordu binasının bulunduğu yer önce Dr. William Dott tarafından satın alınır. Köesinde Dr. William Dott'ın muayenehanesi vardır. Sonra buraya Amerikan Hastanesi kurulur.

Konya Amerikan Hastanesi'nin kurulmasında etkin rol oynayan Dr. William Dott ve Wilfred Post önceleri Kayseri Talas'da faaliyet gösterirken sonradan Konya'ya gelerek çalışmalarını Konya'da sürdürmeye başlarlar ve hastane için bazı arsa ve evler satın alırlar. Başlarda doktorların Osmanlı tabiiyetinde olmamaları dolayısıyla özel hastane açmalarına müsaade edilmez. Devreye Amerikan Sefareti girer. Bir yolu bulunarak bu binada çalışmaya başlarlar. 1912 yıllarında hastane faaliyete geçer. Sonradan kolordu ve ordu binası olarak kullanılan binanın yerinde Rum milletinden Kasaboğlu Simonaki'nin bahçeli köşkü vardır. Amerikan hastanesi yirmi yıla yakın faaliyetini sürdürür. Doktorlar misyoner faaliyetleri yanında pek çok hasta tedavi eder. Fakir hastalardan para alınmaz.⁽⁴⁾

Hastane kapandıktan sonra bina, Ali Rıza ve M. Ali adındaki şahıslar tarafından bir ara Alâeddin Otel, lokanta ve kıraathane olarak kullanılır. Daha sonra ise, 5. Kolordu'ya tahsis edilir. O zamanlar binanın doğusundaki yol açılmamıştır. Bugünkü Alâeddin Bulvarı üzerinde de binalar bulunmaktadır. Kilise ile Amerikan Hastanesi arasında Şahap Fotoğrafhanesi bulunmaktadır.⁽⁵⁾

Kaynaklar

- 1- Konyalı, 1964, s.348.
- 2- Önder, s. 154.
- 3- Konyalı, s. 361.
- 4- Ahmet Uçar, Konya Ansiklopedisi, s. 223-224.
- 5- Geçmişte Konya Albümü.

DOĞDUĞUM EV YIKILIRKEN...

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

Sizin doğduğunuz, dünyaya gözlerinizi açtığınız ev hâlen ayakta mıdır? Kaç defa onarılmıştır? Belki de miras yoluyla ikiye bile ayrılmış olabilir. Yoksa sizin doğduğunuz ev de yıkıldı mı? Ne bileyim, müteahhit adını verdiğimiz birileri gelip de, “Şu kadar daire, bu kadarı size...” diyerek hatıralarınızın üzerine beton yığınlarını dikiverdiler mi acaba? Yoksa, “Bu işi ben de yaparım!” diyerek dededen kalma kerpiç evin yerine siz mi bir şeyler dikiverdiniz? Ortalarda dolaşan, bazıları yeni, bazılarına yeni anlamlar yüklenmiş, “18. madde”, “hamur”, “kentsel dönüşüm” gibi kavramlar sizin semtini de uğrayıverdi mi? Daha neler neler...

Konya'mızın en köklü mahallelerinden olan ve adını Hz. Mevlâna'nın müridesi (hanım öğrencisi) Fahrünnisa Hatun'dan alan Fahrünnisa Mahallesi'nin, dört caddesinden en uzun olan Çaybaşı Caddesi üzerinde 'çit' kapılı ve bildim bileli numarası 22 olan evde doğmuşum. Orada büyüğüdümü elbette hatırlıyorum. Belediyemizin ilgili kurullarının toplantı sayıları, aldıkları karar nu'suna ve tarihlerine girmeden başımıza gelenleri şöyle bir hikâye edivereyim.

Bir gün baktık ki kapımızın üzerindeki mavi renkli numarada bizim Gurbucedid Mahalleli oldu-

ğumuz yazılı... Gurbucedid, bizim evlerin arkasındaki mahalle... Numaramız mı? O da değişmiş... Hem de ne değişme!... İster acıp deyiniz, ister tuhaf... Bilirsiniz, evlerin kapısına numara verilirken birbirleriyle ilgili olanların ikinci, üçüncü kapılarına A'lı, B'li numaralar verilir. 22, 22 A, 22 B, vb. gibi. Ama bizimki öyle değil? Bizim *Gines* diye okuduğumuz bir rekorlar kitabı var ya, işte tam oraya girecek türden bir numaralama... Bakın anlatayım da siz ister ağlama niyetine gülünüz, ister gülme niyetine ağlayınız...

Evimizden önceki iki binanın daha uzakta olanı, Fahrünnisa Kız Kur'an Kursu... Numarası 12. Yanında, yani bizden bir önceki evin Kurs'la hiçbir ilgisi yok ama, hikmetinden sual olunmaz, masa başındaki beyler 12 A'yı layık görmüşler! Sıra geldi bizim eve... Tabii bizden öncekiler de olduğu gibi bizim numarada küçülmüş. Olmuş mu 14? Keşke sadece 14 olsaydı... yanında bir de A var, yani 14 A!.. Yahu, hani bunun 14'ü? Acele etmeyiniz, bizden sonraki Hakkı Mıhçı'ların evinin numarası 14! (bir yahu daha), onlarla bizim ne ilgimiz var ki? Kaldı ki önce 14 verilmeliydi, sonra 14 A... Bizimkiler tam Gineslik bir iş yapmışlar. Birbiriyle hiç ilgisi olmayan dört kapının numaraları şöyle: 12, 12

A, 14 A, 14!... Buyurun numara namazına...

Bunun üzerine bir yazı yazdığımı hatırlıyorum! "Ben Artık Fahrünnisa Mahalleli Değilim", *Merhaba Akademik Sayfalar*, 7 (24), 27 Haziran 2007, 361-363.

Derken, bir felaket daha... Siz felaketi başka anlamda algılamalısınız; şimdi kerrakesi anlaşılacak.

Bir sabah baktık ki bizim kapının numarası yine değişmiş. Hem de ne değişme... Müjdelersun, Gurbucedid adı alınmış!.. Sakın Fahrünnisa adının iade edildiğini sanmayın, hayal kırıklığına uğrarsınız. Efendim, daha çok Karatay ilçemizdeki sitelere / konutlara yakışacak yeni bir yapılanmaya gidildi ya, hani şu tv kanallarında göz alıcı reklamlarını izlediğimiz *Mesnevi Konutları* var ya, yanılmıyorsa onun dört tarafını da içine alacak yeni bir oluşuma gidilmiş ve caddemizin adıyla anılan bir mahalle kurulmuş: Çaybaşı Mahallesi. Biraz Gurbucedid'den, biraz Fahrünnisa'dan... O Çaybaşı Mahallesi işte. 24 Haziran 2009 günü kapıdan özenle söktüğüm kapı numaramız da iki tane Çaybaşı vardı: Çaybaşı Mahallesi, Çaybaşı Caddesi!.. Üç yıl önce ayrıldığım Selçuklu'nun bir köşesindeki evimin adresi de şöyleydi: Büyük İhsaniye Mahallesi, İhsaniye Caddesi...

Bu yazıyı 3 Temmuz 2009 Cuma ikindisinde Erdemli-Tömük'te yazıyorum. Evimiz ha yıkıldı, ha yıkılacak. Son olarak 23 Haziran günü tepeden turnağa dolaştım. Ahırından izbesine, mutfağından ardiyesine, yazlık odasından har(i)ciyesine, büyük odasından küçük odasına, tahtaboşundan

mâbeynlerine kadar dolaştım durdum. Hatıralarım başıma üşüşüverdiler. 'Bizleri bırakıp nerelere gidiyorsun?' 'Ne olacak bizim hâlimiz? Unutulacak mıyız?' Ve daha nice sorular...

Ey hatıralarım, sizler nasıl unutulursunuz; unutamam sizleri... Ninelerimi, anne ve babamı, ablamı unuttum mu ki de sizleri unutacağım. Orada birlikte yaşadık, hatıraları ben yaşatacağım.

25 Haziran sabahı, Melikşah mahallesi'ndeki evimizden ayrılıyoruz; gideceğimiz yer Erdemli. Dr. Ahmet Özcan Caddesi'nden Karaman Yolu'na çıkmalıyım. Hayır, hayır; çıkamıyorum. Çaybaşı çekiyor beni... Pirebi'den Gemalmaz'a geçiyorum. Paşalı Köprü'den ver elini Çaybaşı Caddesi... Son defa evimizin önünden geçiyorum. Bir gün önce çatısı yıkılmaya başlanan 12 A'nın sokak duvarı yıkılmış, içeriye kamyon dayanmış. Bir yanda 10-12 katlı konutlar yükselirken bir yandan da yüz yıllık evler yıkılıyor. Acaba o yeni yapıların ömürleri yüz yıl olabilecek mi? Adliye Sarayı'nı yıktığımızda kaç yaşındaydı? (Merhum Sedat Çumralı'yı hayırla anıyorum.) Eğitim Enstitüsünden çevrilme Eğitim Fakültemizin (şimdi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi) binalarının tamamına yakını yıkıldı. Acaba en yaşlısı kaç yaşındaydı? Melike Hatun Kadınlar Pazarı'nın yerinde dün ne vardı, önceki gün ne vardı? Konya'da yıkım işleriyle uğraşanların niye bu kadar çok olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum.

Trafiğin de rahat olmasından dolayı, evimize yaklaşırken yavaşlayıp âdeta yavaş çekim hesabı ilerleyerek yıkılana ve yıkılmak üzere

olanlara bakınca kurban bayramlarının ilk sabahları geldi aklıma...

Direksiyon hâkimiyetimi kaybetmeden Ulurmak-Karaman Caddesi'ne ulaştım. Ve doğruca güneye... Gidebildiğim kadar güneye... Denize dayanıncaya kadar güneye...

Yahya Kemal gibi düşünüyorum, aklım hep oralarda... Bir gün önce Doç. Dr. Zekeriya Karadavut'a aktardığım çocukluk anılarımda, nerelerde neleri, nasıl oynardık... Ölüm nasıl bir gerçekse bizim evlerin yıkılması da bir gerçektir. 'Dönüşüm'e uğramasaydı birkaç yıl içinde kendiliğinden yıkılacaktı. Akif'in *Safahat*'indeki duvarı hatırlıyorum. Sahibine ne kadar da çok ipucu vermişti. Biz de evimizin ipuçlarını çoktan yakalamıştık.

Güle güle yıkılan evimiz, güle güle... Ne diyebilirim ki başka... Ah u figan ederek bağırp çağıramayacağıma göre... Kurban Bayramı sabahlarını hatırlamadan edemiyorum. Hiç olmazsa hatıralarını bize bağışlayıp giderek ince tonda "Mee... Mee..." diyerek...

Üniversiteden mimar dostlar, sanat tarihçi arkadaşlar geldiler; müzeciler geldiler çizimleriyle, çekimleriyle bizlere güzel belgeler kazandırdılar. Bir de 8-10 parça eşyayı (dolap, kapı, raf, tulumba, vb.) kurtarıp bir yerlerde koruma altına alabilirsek ne mutlu bize...

Çaybaşı Yazıları (2000, 2002) adlı kitabımda, bugünler görül-müş, caddemizle birlikte evimiz de yazıya ve fotoğrafa aktarılmıştı. Oradakileri kurtarılmışlardan sayıyorum. Kısmet olur da *Fahrünnisa Yazıları* ile de kalanları yayın dünyamıza kazandırabilirsem hiç değilse üzerime düşenlerin bir bölümünü yerine getirmiş olacağım.

Her veda biraz buruk, biraz da acıdır. 70 yaşımın hatıralarına veda ederken maddeye karşı olan vefa borcumu ödemeye çalışıyor muyum? İnsanların, dost görünen menfaatperestlerin vefasızlıklarına diyecek sözümüz olabilir mi? Ama biz taşa, toprağa cama, çerçeveye, tulumbaya, merdivenlere veda etme vefasını göstereyim. Hoşça kal evim, hoşça kal hatıralarım...

Aczimin Giryesi

Herkes döndü...

Peygamber mîrâca çıktı, ümmetle döndü,
Yûnus buğday için gitti, himmetle döndü.
Elbet bütün insanlar gitti bir yerlere,
Kimi eli boş, kimi de cennetle döndü.

Ahmet Serzgi

Ahmet ÇELİK

ŞEYH MUHAMMED BHAEDDİN EFENDİ VE İMZALI KİTAPLARI

Muhammed Bhaeddin Efendi, Memiş Efendi (Muhammed Kudsi el-Bozkırı)'nin büyük oğludur. Bhaeddin Efendi'nin babası Memiş Efendi Nakşibendi tarikatının önde gelen şeyhlerinden olduğu için Bhaeddin Efendi'ye Şeyhzade denilmiştir.

Bhaeddin Efendi 1831 yılında Bozkır'ın Karacahisar köyünde doğdu. Eğitimini babası Memiş Efendi'nin rahle-i tedrisinde bulunarak aldı. Fakat nüfus kaydında ve Bhaeddin Efendi'nin aile kütüğünde doğum tarihi olarak 1250 yılına işaret etmektedir. Hicri 1250 yılı miladi olarak 1834-1835 yıllarına isabet eder.

Bhaeddin Efendi, Memiş Efendi'nin vefatından sonra onun halifesi olarak irşat görevini yürüttü. Babası gibi kendisi de ılımlı, geleneklerine bağlı, İslami ölçülere son derece saygılı bir tasavvuf anlayışını benimsedi. Şeriatın ve hakikatin aynı şeyler olduğunu savundu.

Bhaeddin Efendi, 1862 yılında Bekir Sami Paşa Medrese'si müderrisi Himmet Efendi'nin vefatı üzerine Konya'ya yerleşti. Ve bu medresede müderrislik görevini yürüttü. Müderrislik görevini icra ederken Nakşibendiye Halidiye tarikatının Müceddidiye kolunun şeyhliğini yaptı. Bu dönemde İplikçi Camii imamlığını da deruhte etti. Bhaeddin Efendi şimdiki Kapu camii'nin kible yönünde bulunan ve bir ara "Bitpazarı" olarak kullanılan hanın yerinde bulunan Yılanlı Medresesinde bir müddet müderrislik yaptı.

Bhaeddin Efendi Konya'da kısa zamanda sevilen bir hoca efendi oldu. Halkın sevgi ve saygısını kazandığı gibi dönemin Osmanlı Padişahı Sultan II.

Abdulhamit Han'ın da teveccühüne mazhar oldu. Abdülhamit Han'ın aileyle irtibatları anneleri vasıtasıyla Memiş Efendi'ye kadar uzanır. Abdulhamit Han'ın annesi Memiş Efendi'nin türbesine katkıda bulunmuş, kethüdası Said Bey vasıtasıyla caminin avlusunda bir şadırvan yaptırmıştır. Abdulhamit Han'ın bu irtibatı devam ettirerek mektuplaşma yoluyla Bhaeddin Efendi'den ders aldığı dahi rivayet edilmektedir.

Bhaeddin Efendi, müsbet ilimlerle akli ilimlerin bir arada okutulmasını tavsiye ederdi. Bhaeddin Efendi'nin hedeflediği bu eğitim metodu sebebiyle bazen mürşit ve müderrislerden eleştiriler aldı. Müderrisler, Bhaeddin Efendi'nin medreselerde din ilimleri ile birlikte müsbet ilimlere de yer vermesini tenkit ettiler. Bhaeddin Efendi Konya'ya yerleşip ilim ve tasavvufu birlikte yürütmesi sebebiyle çektiği sıkıntıları şu cümleyle ifade eder; "Hocalar bizi derviş diye sevmiyor, dervişler de hoca diye sevmiyorlar."

Bhaeddin Efendi'nin

1. *Baisül-mağfire fi beyani akvalil-vahde*" ile

2. *İkazün-naimin ve tenbihul-gâfilin*" adlı iki Arapça eseri vardır.

Ayrıca Şemsuş-Şumûs adlı eserini Memiş Efendi'yi anlatan kısmı Bhaeddin Efendi'ye aittir. Bhaeddin Efendi, Kütübü Sitte (altı hadis kitabı) hafızıydı. Ödemişli Hasan Kudsi Efendi'nin (v. 1254 / 1834) kızı Aysel Hanım'la evlenmiştir. Bhaeddin Efendi'nin, Konya ve çevresinde Şeyhzade lakaplarıyla anılır Muhammed Zeynel Abidin, Muhammed Rıfat Efendi ve Ahmed Ziya isimlerinde üç oğlu vardır.

BHAEDDİN EFENDİ İMZALI

KİTAPLAR:

1845'de kurulan Ebu Bekir Sami Paşa Medresesi 1909 yılında Islah-ı Medaris-i İslamiye'ye çevrilmiş ve faaliyetlerini 1917 yılına kadar devam ettirmiştir. Bu medresesini bir kütüphane mevcuttu. Bu kütüphane, Zeynelabidin, Rifat ve Ziya efendiler şahıslarına ait kitaplardan oluşmaktadır. Zeynel Abidin, Rifat ve Ziya efendilere babaları Muhammed Bahaeddin efendiden de epey kitap kalmıştır. Yeni yayınlarla zenginleştirilen Islah-ı Medarisin kütüphanesinden öğrencilerde de faydalanmaktaydılar.

Islah-ı Medaris 1917'de dağıldıktan ve medrese yağmalandıktan sonra bazı kitaplar Zeynel Abidin, Rifat ve Ziya efendilerin varislerine intikal etmiştir. Bu kitaplar 1962 yılına kadar Rifat Efendinin oğlu Ahmet Efendi'de kalmıştır. 7 Ramazan 1381 /12 Şubat 1962 yılında Islah-ı Medaris'e ait kitaplar "Dışarı çıkarılmamak üzere, Şeyh-zade Muhammed Bahaeddin Mahdumları Zeynelabidin, Rifat, Ziya varisleri" olarak Yusuf Ağa Kütüphanesine vakfedilmiştir.

Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne kitapları götüren, annesi tarafından Zeynel Abidin, baba tarafından da Rifat Efendi'nin torunu olan Abidin Erenmemiş'tir. Abidin Erenmemiş'in anlattığına göre kitaplar ninesinin evinde perişandır. Bunlar Islah-i Medaris'ten kalma ve vakıftır. Vakıf olduğu için satmayı düşünmemiştir, okuyamayacaktır da. Onun için 3 yaylı arabasına atarak Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne götürüp teslim eder.

Kütüphane Müdürü Celalettin Kişmir 10 Temmuz 1962 tarihinde Ahmet Erenmemiş'e bir teşekkür mektubu yazar. Mektupta: "Ahmet Ziya, Rifat ve Zeynel Abidin ailelerine ait binden fazla Arapça, Farsça ve yabancı dilde eserleri Yusuf'a kitaplığına hediye etmekle büyük bir kadirşinaslık örneği göstermiş bulunmaktasınız. Tarihi Yusuf'a Kitaplığı son kitap hediyelerinizle daha da zengin bir hale gelmiş bulunmaktadır. Bu vesile ile şükranlarımı ve kalbi teşekkürlerimi bildirim saygılarımla" (İmza: Celalettin Kişmir, Genel Kitaplık Müdürü.) denilmektedir.

Yusuf'a Kütüphanesi'ne Bağışlanan 1215 adet Kitabın demirbaş no.ları şu şekildedir.

Yusuf'a 9204/1- 9445/9= 406 adet kitap

Yusuf'a 9401-9961= 773 adet kitap

Yusuf'a 10211/2- 10230= 36 adet kitap

Yusuf'a 10691 no'lu = 1 adet kitap

Fakat kitapların tamamı teslim edilmemiştir. Geri kalanlardan üstelik yazma ve basma 30 kadar eser Türkiye Gazetesi'ne verir. 28 Ekim 1993 tarihinde Türkiye Gazetesi' Kütüphane sorumlusu Hasip Barış, Abidin Erenmemiş'e gönderdiği teşekkür yazısında: "Türkiye gazetesine hediye etmek lütfunda bulunduğunuz ekli listede yazılı olan kitaplarınız kütüphanemize kaydedilmiştir. Bu kıymetli kitapların milletimizin hayırlı istifadelerine vesile olmasını diliyor yakın alakanızdan dolayı zatî âlilerinize teşekkür ediyor ve ilginizin devamını istirham ediyorum" diyerek ekli bir sayfada bağışlanan kitapların listesi verilir.

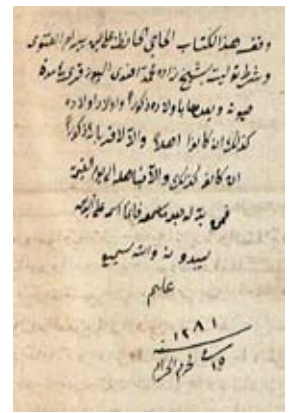
Islah-ı Medaris Kütüphanesinin kitapları yalnızca dinî muhtevalı değildir. Değişik farklı alanlarda yazılmış kitaplar bulunmaktadır.

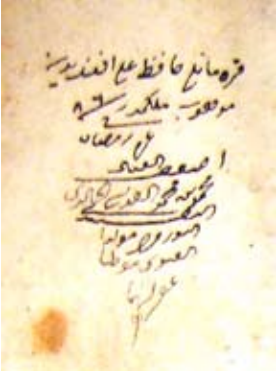
Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde Zeynel Abidin, Rifat ve Ziya Efendiler adına varisleri tarafından vakfedilen kitapların sayısı 1215 tane dir. Bazı kitapların içinde bir kaç tane risale de bulunabilmektedir.

Kayıtlarda kitaplardan 277 tanesi yazma halinde olduğu görülmektedir. Bu yazma eserler üzerinde yaptığımız incelemede şu tespitlerimiz olmuştur:

Vakfedilerek, bağışlanarak ya da satın alınarak oluşturulan bu yazma eserler üzerinde yaptığımız incelemede kitapların birçoğunda Muhammed Bahaeddin Efendi'nin imzası mevcuttur.

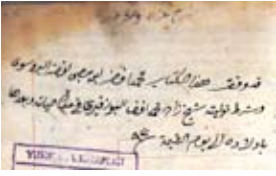
Muhammed Bahaeddin Efendi İmzasını genellikle "ez'aful ibad Muhammed ibni Muhammed el-Kudsi el-Bozkırı" diye atmakta; hicri olarak gün, ay ve yıl kaydı düşmektedir.

Bazı kitaplarda ise: “ez’afül ibad Muhammed ibni Muhammed el-Kudsi el-Halidi en-Nakşibendi el-Bozkırı mevluden, el-Konevi mevtenen gufire lehuma” diye imza atmıştır.

Bazı kitaplarda: “pederimizden muntakil beynel verese müsterekdir” denilmektedir. “Verese” tabirli kitaplar muhtemelen Bahaeddin Efendi gibi müderris olan Hasan Kudsi, Halid Efendi, Mustafa Asım ve diğer kardeşleri kastedilmektedir. Ama kitapların büyük olarak Muhammed Bahaeddin Efendide kaldığı anlaşılmaktadır. Bu kayıtlardan Memiş Efendi’nin kütüphanesinin en azından büyük bir kısmının Bahaddin Efendi’de olduğunu çıkartabiliriz.

Muhammed Bahaeddin Efendi, Muhtasar Meanı adlı kitapta “Bu kitap Bozkır kazısından Mire karyeli Sofu Mustafa Efendi’den müsteardır. Gaflet olunmaya” diyerek 1280 yılı olarak imza atmış. Daha sonra kitabı Sofu Mustafa Efendi’nin varislerinden satın alarak “varislerinden müstera milkimdir” diyerek 1288 tarihini imzalamıştır. Bu kitabın Memiş Efendi’nin kütüphanesine ait olması ihtimali büyüktür. Çünkü bu kitabın üst tarafında Muhammed Bahaeddin Efendi “intekale min validi gufire leh/ babam merhumdan intikal etmiştir” diye yazmıştır. Ayrıca Mireli Sofu Mustafa Efendi, Memiş Efendi’nin halifeleri arasındadır.

Bu kayıtlardan çıkartılabilecek bir sonuç ta Bahaeddin Efendi’nin babasının halifelerinde olan kitaplarını takip etmekte ve gerektiğinde varislerinde satın alarak kütüphanesine kazandırmaktadır.

9840 nolu kitapta ise: “Bozkır şeyhi el-hac Abdulhalim Efendi’nin kitaplarından müsteardır gaflet olunmaya” denilerek 1280 tarihi kayıt olarak düşülmüş.

9848 nolu kitapta Bahaeddin Efendi’ye vakfedilen bir kitap kaydı görmekteyiz. İfade şu şekildedir: “vukife hazel kitap el-haci el-hafız Ali ibni Bayram el-Konevi ve şartu tevliyetihi bi-Şeyhzade Muhammed Efen-

di el-Bozkırı fi müddeti hayatıhi ve ba’deha bi-evladihi zükuran ve evlâden evladehu, kezalike in kanû ehlen ve illa li-akrabahi zükuran in kanû kezalik ve illa enbâhe lehu ila yevmil kıyameti fe men beddelehu bade ma semiahu feinema ismuhu allelezine yübeddiluneh vallahu semion alim. Sene 15 muharremul-haram 1281”

9949 nolu Nesefi’nin “Keşfül esrar fi şerhil menar” adlı kitapta ise: “mimma temellükühu el-fakru ileyh sübhanehu ve teala şeyh Abdülhalim min sülale-i hazreti Mevlana kuddise sirruh” denilerek mühürlenmiştir. Daha sonra kitabın alt kısmında: “pederimizden müntakil beynel verese müsterekdir” denilerek Muhammed Bahaeddin Efendi tarafından imzalanmıştır.

9851 nolu “Metni Feraizi Siraciye” adlı yazma kitap vakıf yoluyla ve Konya dışından geldiğini görmekteyiz: “Kad vukife haza’l-kitap Mehmed Efendi ibni hacı Ahmed Efendi el-Burusevi ve şartı tevliyetihi Şeyhzade Muhammed Efendi el-Bozkırı fi müddeti hayatıhi ve ba’deha bi-evladihi ila yevmil kıyamet. Vakefe Mehmed Efendi el-Burusevi ila Şeyhzade Muhammed Efendi el-bozkırı”

Ayrıca 9887 nolu “İlm-i Hey’et” adlı eserde ve 9890 nolu İbnü’ş-Şahne Ebu’l-Velid İbrahim b. Muhammed el-Halebi’ye ait “Lisanü’l-Hükkam fi marifeti’l-ahkam adlı eserde Ahmet Ziya Efendi’ye ait 13 Cemaziyel ahir 1327/ 2 Temmuz 1909 tarihli imzalar mevcuttur.

KAYNAKLAR

Ahmed Gürtaş, Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi ve Kaside-i Daliyye’si, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 1999, Sayı 9

Ali Çoban, 19. Yüzyıl Osmanlı Şeyhlerinden Muhammed Bahâeddin Efendi ve ‘İkâzu’n-Nâimîn’ Adlı Eserindeki Tasavvuf Anlayışı, (2007) yüksek lisans tezi

Ali Osman Koçkuzu, Bahaeddin Efendi, İ.A, 4/458

İsmail Bilgili- Ahmet Çelik, Muhammed Kudsi el-Bozkırı Konya, 2009

Mahmud Sural, 50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya, Yeni Konya, 10 Eylül, 1975

Yusuf Ağa Kütüphanesi 72/3 No.lu 6. Demirbaş Kayıt Defteri

Yusuf Ağa Kütüphanesi Katalogu

Yusuf Ağa Kütüphanesi 72/5 No.lu 7. Demirbaş Kayıt Defteri

“KONYA’DA ADAMA HELVAYI DÖVEREK YEDİRİRLER!”

Nail BÜLBÜL

Miladî 1650’de Konya’ya gelen ünlü seyyah Evliyâ Çelebi, seyahatnâmesinde şehrin kuruluşu, ekonomik ve sosyal hayatı, abideleri, mesireleri, halkının durumu hakkında geniş bilgi verirken “**Suyu ve havası övülmüştür. Havasının iyi oluşu sebebiyle halkı tendürüst (sağlam vücutlu) ve kaviyyül bünye (Gücü, kuvveti yerinde), muammer (Uzun ömürlü) olurlar. Konya’nın helvacı ve berber civanları (Genç, delikanlı) meşhurdur**” diyerek, “**Ekmeği, simidi, çöreği, ballı böreği, zülbiyesi, peşmanisi, tahini ve çeşit çeşit helvası dillere destandır. Hususi helva çarşısı vardır ve Konya’da adama helvayı döverek yedirirler sözü darbimesel olmuştur**” şeklinde devam ediyor.

Şimdi İl Genel Meclisi olarak kullanılan Sanayi Mektebi’nin yanında Özel İdareye ait işhanı yapılan ve eskiden iş atelyeleri olan yerdeki bedesten ile çarşısında 1900 dükkânın yer aldığı çarşısı, saraçhanesi, sipahi pazarı ve tahtakalesinden (*Kalealtı*) “**Pek mâmur ve müzeyyen**” diye bahseden Evliya Çelebi’nin, “**Döverek yedirirler**” diye ilginç bir benzetme ile bahse değer bulduğu Konya helvasının 400 yıldan fazla bir geçmişinin olduğu anlaşılıyor. Çok gezdiği ve seyahatnâmesinde dolaştığı yerler hakkında en ince detaya yer veren Çelebi, helva dövülerek yapıldığı

için ilk planda sanki insanlara Konya’da helvanın döve döve yedirildiğini mizah konusu şeklinde sunarak espriye konu olmaya devam ediyor. Bu deyimdeki gizli maksad böylece ortaya çıkarken, İbrahim Hakkı Konyalı’nın “**Konya Tarihi**” nde bahsettiği “**Helvacılar Çarşısı**”nın nerede olduğu hakkında bilgiye sahip değiliz. Ancak, 40’lı yıllardan beri helvacıların Aziziye Camii civarında ve çarşının değişik yerlerinde olduğu biliniyor.

Eski helvacılardan “**Hacı Rasihlar**” lâkabıyla tanınan Çöğenler firması 1928’den beri Kadınlar Pazarı’na giderken sağda faaliyet gösteriyor. Halen bu mesleği devam ettiren 3. kuşak Rasim Çöğen’in dedesi olan Hacı Rasih Ağa, 1883’te Kapı Camii arkasındaki eski odun pazarında helvacılık yapmaya başlamış. Daha sonra oğulları Ahmet ve Nuri Çöğen şimdiki 82 yıllık dükkânı satın almışlar. Eski garaj civarı Tolluoğlu Camii yanında 1950’li yıllarda helva ve tahin imal ettikleri bir de “**Dayhana**” ları bulunuyordu. Aziziye Caddesi’nde Bulgur Tekkesi’ne giren sokağın sol köşesinde halen Altıneller’e ait dükkânda da Akşehirli Yusuf Özönder helvacılık yapıyordu. 1920’de Akşehir’den gelerek Konya’ya yerleşen babası İbrahim Ustadan öğrendiği mesleğini geliştirerek Amele Pazarı’nda satın aldığı işyerinde “**Akartahin**” adıyla markalaştıran

Helvacı Tahir Efendi
(1874-1956)

İsmail Helvacıoğlu
(1898-1975)

Akşehirli Yusuf Özönder
(1907-1994)

Helvacı İsmail Çöğen
(1912-1975)

HELVA NASIL YAPILIR?

Arapça tatlı anlamındaki "Hulûv" kelimesinden adını alan helvanın Balkanlar ve Doğu Akdeniz'den yayıldığı sanılıyor. Genellikle susamdan elde edilen tahin, şeker ve irmikten yapılan helva değişik adlar taşır. Kabuğundan ayrılarak kavrulup, taşları at koşularak döndürülen özel değirmende öğütülen susamdan elde edilen tahin, sıcak mat ile büyüğe bir bakır kazanda özel kürekle karıştırılır. El ve bilek gücüyle çevrilerek yoğrulup, kıvamını bulup, helva haline getirilince satışa sunulur. Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce helvaya benzeyen "Kavut" adlı bir tatlı yaptıkları biliniyor. Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lügati-t Türk'te darı ununun yağ ve şekerle karıştırılıp, kavrulmasıyla yapılan helvadan söz eder. Helva; Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de sevilen bir tatlı türü olarak varlığını korumuştur. Topkapı sarayında başta helva olmak üzere her türlü tatlının hazırlandığı Helvahane-i Mâmore adlı bir ocak vardı. Helva malzemesi ideal ölçü oranı yüzde 50 tahin ve yüzde 50 mat'tır. Tahin pahalı olduğu için kaliteye önem vermeyerek maliyetini düşürmek isteyenler tahini azaltıp, soya, fındık-fıstık unu ve yağı karıştırarak şeker oranını artırır, ancak bunun adı ve lezzeti helva olmaz. Yaygın olanlar arasında sade, vanilyalı, susamlı, köpüklü, yaz (Ankara), koz, peynirli, irmik ve kum gibi çeşitleri sayılabilir. Eskiden saray mutfaklarında ve zengin konaklarında Reşidiyye, Âsude, tepsi helvası, Helva-yı Hakani, Lamuyye, Sabuniyye, Helva-yı İshakiyye, Helva-yı Memuniyye, Helva-ı Leb-i Dilber gibi çeşitleri de vardır.

Hacı Yusuf Özönder'in büyük oğlu İbrahim Özönder bir süre faaliyeti devam ettirdikten sonra işini top-tancılar çarşısına nakletti. Halen küçük oğlu araştırmacı-yazar Dr. Hasan Özönder ve onun oğlu Amelle Pazarı'ndaki dükkânda baba mesleğini devam ettiriyorlar. Emekli öğretmen Mehmet Özdayı, Abdurrahim Sağlamkirişçi ve Şekerci Kâzım Dalgıç'ın dedeleri olan Hacı Eyüp Efendi de Yusuf Özönder ve Çöğenler'in arasında helvacılık yapıyordu. Bir yıl öncesine kadar torunu Metin, dedesinin mesleğini devam ettirdi, fakat kira şartları ağırlaşınca Vakıflar Müdürlüğü'ne ait bu dükkândan ayrılarak helvacılığa nokta koydu..

Yıllarca eski garaj caddesi'nde helvacılık yapan Hacı Tahir Büyük-helvacıgil de bu mesleğin eskilerinden birisiydi. 1888 yılında helvacılığa başlayan Tahir Efendi vefat edince, babasının yanında yetişen oğlu Kadir Büyükhelvacıgil, bir süre baba mesleğini devam ettirdikten sonra büyük oğlu Konya Sanayi Odası ve Türk Standartları Enstitüsü Başkanı Tahir Büyükhelvacıgil ve küçük oğlu Mevlüt Büyükhelvacıgil ile birlikte Zade markalı Konya'nın ilk sıvı yağ fabrikasını kurdu. Mesleğini soyadı olarak alan hacı Tahir Büyükhelvacıgil'in damadı hacı İsmail Helvacıgil de şehrimizin en eski helvacılarından. İlk dükkânını halen Çöğenler'e ait olan işyerinde açan ve daha sonra Nuri ve Ahmet Çöğen kardeşlere satan İsmail Helvacıgil de şehrimizin en eski helvacılarından. İlk dükkânını nakleden Ömer Sözbir, 1955'te vefat edince oğlu Asım Sözbir işin başına geçip, 1990'a kadar devam ettirdikten sonra baba mesleğini oğlu Ömer Faruk'a devretti.

Ünlü helva ustalarının daha çok Şarkikaraağaç ve Akşehirli oldukları görülüyor. Eskiden dövme helvanın lezzeti bir başkaydı. Fabrikasyon usulü ile imal edilen günümüz helvaları eski tadı vermiyor.

sağ köşesinde helvacılık yaptıktan sonra mesleği bıraktı. İstanbul'da Eczacılık Fakültesi'nde tahsilde bulunan oğlu Mustafa Helvacıoğlu da dönüşte yıkılan İş Bankası'nın karşısında eczane açarak baba mesleğini devam ettirmedi. İsmail ağanın dükkânının yerinde de İzzettin Binay Garaj Eczanesini açtı.

Ulurmak'ta evi bulunan diğer bir helvacı ustası da İsmail Çöğen idi. Çöğenlerin akrabası olan İsmail usta Larende Caddesi'ndeki eski sebze hâli ve Matbaacılar Sitesi'nin köşesindeki dükkânda yeğeni ile yıllarca helvacılık ve şekercilik yaptı. Çıkrıkçılar içinde faaliyette olan "Sözbir" ler de şehrimizin en eski helvacı dükkânlarından birisidir. Şarkikaraağaç'ta 1890 tarihinde bir ortakla helvacılığa başlayan "Kız-kaçıran" lâkaplı Halil Efendi, daha sonra İstanbul'a giderek dükkân açmış, ancak bir süre sonra dükkân sahibiyile anlaşamayınca Şarkikaraağaç'a dönmüş. Halil Efendi İstanbul'da iken oğulları İbrahim, Ömer ve Mehmet Sözbir, 1938'de Konya'ya geldikleri için Şarkikaraağaç 'ta kalmış. İbrahim Sözbir İstanbul Caddesi'nde, Ömer Sözbir Marangozlar içinde, Mehmet Sözbir de Kapı Camii arkasında helvacılık yapmaya başlamış. 2 yıl sonra 1500 liraya satın aldığı Çıkrıkçılar içindeki dükkâna nakleden Ömer Sözbir, 1955'te vefat edince oğlu Asım Sözbir işin başına geçip, 1990'a kadar devam ettirdikten sonra baba mesleğini oğlu Ömer Faruk'a devretti.

Ünlü helva ustalarının daha çok Şarkikaraağaç ve Akşehirli oldukları görülüyor. Eskiden dövme helvanın lezzeti bir başkaydı. Fabrikasyon usulü ile imal edilen günümüz helvaları eski tadı vermiyor.

“BOŞ YÜREKLER” ÖRNEĞİNDE M. KEMAL YILMAZ’IN ŞİİRİ

Ali IŞIK

Boş Yürekler

*Güneş doğarken
El açıp
Yüreğin derinliklerinden
Gözyaşı dökerek
Barış!.. diye bağırırsam
İçten!..*

*Ağlasam hıçkırarak
Gözyaşı dökenele bakıp
Güneş doğarken
Barış!..
Diye bağırırsam!..*

*Bir düğün günü
Kırılan testi gibi
Parçalansa yüreğim
Toprak damlı evlerden
Güneş doğarken
-Nedense-
Asmalı Köşk’ü selâmlasam!..*

*Yüreklerden
Taş duvarlara düşmüş
Büyük sırlar,
Acıları emmiş yazık
Boşalan yürekler –düşünün-
Giz olmuş gözlerde
Sahte sevgiler.*

(A Dünya O Dünya I, s. 89)

M. Kemal Yılmaz... 1933 Bozkır/Yelbeği doğumlu bir Konya çelebisi: Tepe- den turnağa nezahet, nezaket, hassa- siyet... Sınıf öğretmenliğinden branş öğretmenliğine; okul müdürlükle- rinden il millî müdürlüklerine, Millî Eğitim Bakanlığı müşavirliğine de- ğin parlak bir eğitimcilik... “Vata- nın Bağrında, Zalimler, Masumlar, Tanıklar ve Yazabildiklerim” (Konya 2006, 600 s.) isimli eseriyle kendi hayatı merkezli millî eğitimimizin meselelerini; “Karanlık Savaş ve E-Posta” (Konya 2008, 363 s.) adlı çalışmasıyla da yakın siyasi tarihimi- zi belgeleyerek irdeleyen bir aydın... “İkinci Çağrılar” (1962), “A Dünya O Dünya I” (Konya 2006, 142 s., 114 şiir) ve “A Dünya O Dünya II” (Konya 2006, 94 s., 75 şiir) kitapla- rıyla gönül tellerimizi titreten bir gönül adamı: şair...

Bu yazımızda şair M. Kemal Yılmaz’ın “Boş Yürekler” şiirinden yola çıkarak onun şiir dünyasının kapısını aralamaya çalışacağız. Bunu yaparken: “Okuyucu açısından, şair- lerin şiirlerini üretirken neler düşün- düğü, neler hissettiği o kadar önemli olmasa gerek. O, şiirini bir kez yaz- mıştır; ama okuyucular onu şairin- den bağımsız olarak binlerce kez ço- ğaltma hakkına yani kendi muhay- yilelerinde yeniden üretme hakkına sahiptirler” kabulüne yaslanacağız. Ahmet Haşim’in Piyalesi’nin ön sö-

zünde ilan ettiği poetikasında (“Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar”), belirttiği gibi şiir, resullerin sözleri gibi farklı tefsirlere açık olmalı; şairin kastından farklı olarak değişik şekillerde yorumlanabilmelidir.

Bu gerekli açıklamadan sonra asıl konumuza geçebiliriz. Dört bentlik serbest bir şiir olan Boş Yürekler, şairin, güneşi karşıladığı bir sabah vaktindeki duygularını aksettirmektedir. Esenlik duygularıyla karşılaşan güneş, tabiatla birlikte gönülleri de aydınlatmış; gönüllerin ayan beyan olmasıyla beliren acı gerçek şairin ruh hâlini bir anda karamsarlığa dönüştürmüştür. Dördüncü bent bu karamsarlığın sebebini açıkça ortaya koymaktadır zaten: Manevi değerlerden yoksun boş, kapkara yürekler ve onların sahte sevgileri...

M. Kemal Yılmaz’ı tanıyanlar bilirler; o, millî değerlerine sıkı sıkıya bağlı bir aydındır. Onun bilim ve medeniyet kabulünde dinin ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bilim ve medeniyet dinden soyutlandığında zulümdür, zulmettir. Dinî değerlerine bu denli bağlı bir insan, bu dünyada sürekli bir imtihanla yüz yüze olduğunu bilir:

*Olan imtihan notu yok
Şimdilik kimi aç ya tok
Karışmış haram helâla
Mizan bilinir korku yok.* (“Korku Yok”, *A Dünya O Dünya II*, s. 39)

Bu imtihanın en geçer notları ise seher vakitlerinde kazanılmaktadır. Zira seher vakitleri Yaradan’ın kuluna en yakın olduğu zaman dilimleridir. Bu sebepten olmalı ki; seher/sabah vakitleri M. Kemal Yılmaz’ın şiirinde oldukça fazla anılmıştır.

*Seher vakti
Gökyüzüne dalarım
Tatlı tatlı esen yelde*

Gell.. sesi ararım. (“Göresim Gelir”, *A Dünya O Dünya I*, s. 132)

*

*Gör ki bebeler, dedeler
Mışıl mışıl uykuda
Seher vakti yükselen dualar
Kim bilir kaç doğanı karşılar
Kaç öleni uğurlar!..* (“Seher Vakti”, *A Dünya O Dünya II*, s. 48)

Bilindiği üzere kökteş olan “İslam” ve “selam” kelimelerinin anlamı “barış, esenlik”tir. Şairin bu esenlik vaktinde Yaradan’ına gözyaşlarıyla billurlaştırdığı niyazındaki dileği barıştır, esenliktir. Bu esnada kendi hâli üzere olanlar onu ve dileğini daha bir parlatırlar.

M. Kemal Yılmaz’ın şiirinin başat özelliği çapraşık/müphem imgelerden arınmış olmasıdır. Şiirinin bu özelliği, doğduğu Bozkır coğrafyasından kaynaklansa gerektir. Mertlikleriyle belirginleşen yöre insanı muhatabına diyeceğini -biraz sertlik tonuyla renklendirdiği- kısa ve yalın cümlelerle ifade eder. Aşağıdaki mısralar bu tabiatın yansımasından başka bir şey değildir:

*Lâf fişek gibi
Atmayan var mı
Lâfını beş kuruşa
Satmayan var mı?..* (“Var mı”, *A Dünya O Dünya I*, s. 17)

Bu ifademizden onun şiirinin, tamamen imgelerden arınmış olduğu anlaşılmalıdır. Vezinli, kafiyeli kurallı şiire göre serbest şiirin kozu

imgedir zira. Serbest şiiri yeğleyen şairimiz de okuyucunun zihnini yormadan bu kozu kullanır. Yukarıdaki kıtada lâf=kurşun, ağız=silah benzetmeleri hoş olduğu kadar okuyucunun zihnini yormayan imgelerdir. Şair, imgelerini kurarken benzetme, mecaz ve istiarelerin yanında kişileştirmelerden de yararlanır. Mesela aşağıdaki dizelerinde kurduğu imgeyi belirginleştiren temel unsur başarıyla yapılmış kişileştirme (teşhis) sanatıdır.

*Bozkırda bir ağaç
Çırılçıplak
Toprak ağlamada
Esmer göğüsleri çatlak
Moraran dudaklarıyla. ("Benliğe", A Dünya O Dünya I, s. 55)*

Şair, üçüncü bentte yüreğinin parçalanmasını Anadolu'ya özgü folklorik bir imge ile somutlaştırıyor. Yeni tütürülecek ocağın mutluluğuna vesile olsun dileğiyle gözden çıkarılan testi, şairin parçalanmış yüreğinin simgesi olmuştur. Toprak damlı evler, bu kompozisyonu tamamlayan diğer bir öğedir. Bentteki "toprak damlı evler", şairin tevazu ve iyimserliğinin de bir göstergesidir aynı zamanda. Zira sebebini bilmese de, çoğu insanlarca selamlanmayı hak etmeyecek "Asmalı Köşk" dahi şairin esenlik temennisinden nasiplenmiştir.

Birbirine yabancılaşan, sevgileri asıl mekânı olan gönüllerini terk ederek gözlerinde sırlaşan ve birbirleri aleyhine duyarsızca dolap çevirdikleri tahmin edilebilen sakinleriyle kendini oluşturan bütün mimari unsurlarının büyük sırlar sakladığı Asmalı Köşk... Şairin esenlik temennisinden nasiplenen, şiire hâkim

ruh hâlinin tenakuzu, bu köşktür işte.

Nesir ve nazmıyla sürekli halkına bir mesaj verme çabasındaki bir aydının başarısı, halkla arasında mesafe oluşturmamayan bir dil kullanımına bağlıdır. Bir Türkçe sevdalısı olan M. Kemal Yılmaz, gerek hitabetinde, gerekse yazıya döktüklerinde bu hassasiyete fazlasıyla riayet etmektedir. İyi bir anlatımın açıklık, arılık, duruluk, akıcılık, vd. bütün niteliklerini onun hitabetinde ve yazdıklarında yakalayabilirsiniz. Nitekim bu şiirin dil ve üslup özellikleri bu saviyemize bir delildir. Şiirde yediden yetmiş Türk halkına yabancı, onu yoracak tek bir kelime yer almamıştır.

Süheyla ÖNAL

suheyla_onal@hotmail.com

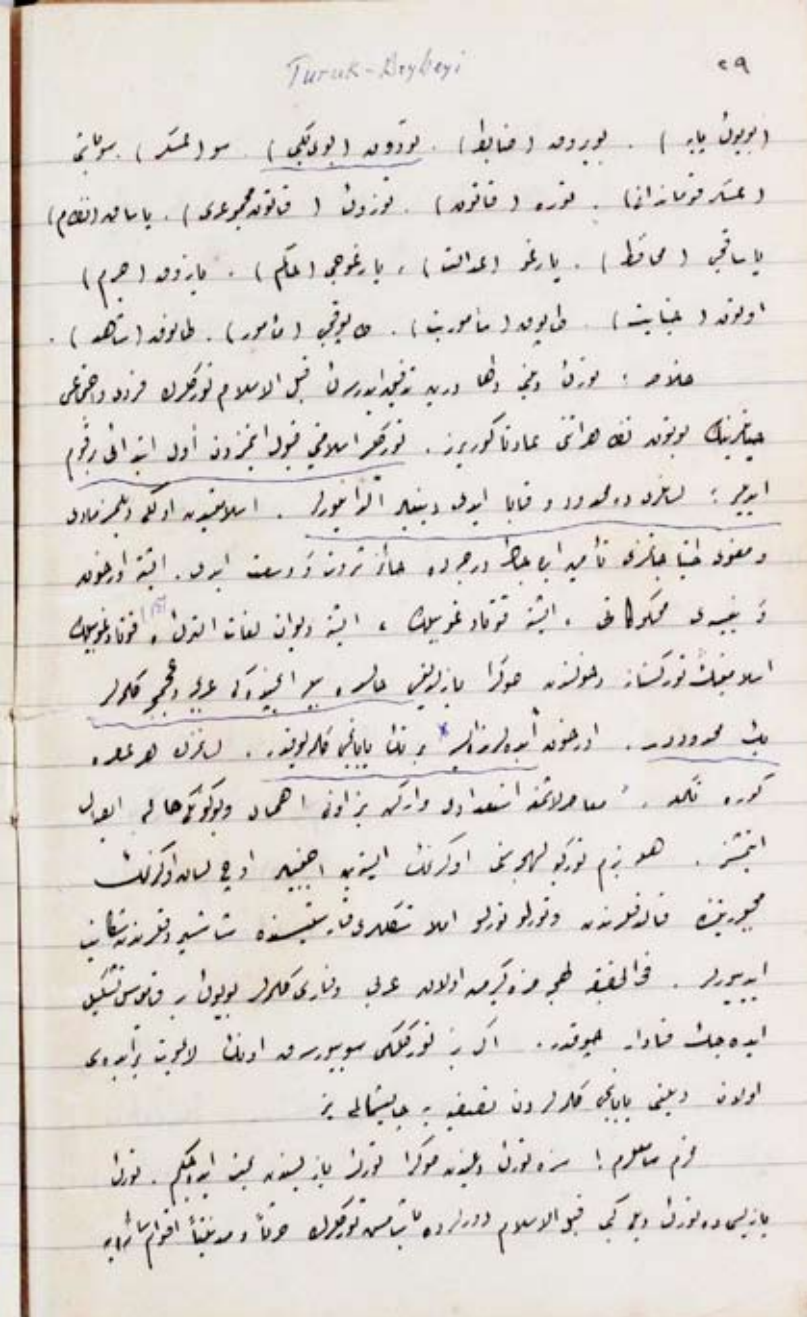
GENÇ KALEMLER

Hüzün Denizim

Koyu mavilikte, alacabulaca kırmızılıkta,
Kavurucu sarılıkta yüzüp, soluk bitirmekte,
Solup solup yürek söndürmekte,
Yolu yok yalan dünyada dönüp durmakta,
Umudu aşk, zikir etmekte,
Sonu gözlerinde bakıp durmakta,
Ebed, ezel ruhunda hüküm sürmekte,
Hayat son nefeste can verip, canan almakta,
Toprak beden çağırıyor, sevip sevilmeekte,
Sevdam yol alıyor, benden uzakta,
Hüzün her akşam çöküyor gün batımında,
Denizim fırtına çıkarıp ağlıyor,
Sessiz yaban bir diyarda.

Kable'l-İslâm Türk Hars ve Medeniyetine Dair

A. Nüşhet TURGUT

(sayfa 29) (büyük paye), buyruk (zabıt), turuk (boy beyi), su (asker), su-başı (asker kumandanı), töre (kanun), tözüük (kanun mecmuası), yasak (nizam), yasakçı (muhafız), yargu (adalet), yargucu (hâkim), yazuk (haram), otun (cinayet), tapuk (memuriyet), tapukcu (memur), tanuk (şahit).

Hülasa; Türk dilini daha derin tetkik edersek kable'l-İslâm Türklerin ferdi ve içtimai hayatımızın bütün tezahüratını adeta görürüz. Türkler İslamiyet'i kabul etmezden evvel iptidai bir kavim idiler; lisanları da mahdut ve kaba idi diyenler aldanırlar. İslamiyet'ten evvelki dilimiz maddi ve manevi ihtiyacımızı temin edecek derecede haiz-i servet ve vüsat idi. İşte Orhun ve Yenisey mahkûkatı, işte Kutadgu Bilig, işte Divânü Lügati't-Türk. Kutadgu Bilig İslamiyet'in Türkistan'a duhulünden sonra yazıldığı hâlde bile içindeki Arapça ve Acemce kelimeler pek mahduttur. Orhun Abidelerinde ise bir tek yabancı kelime yoktur. Lisanımızın her asra göre tekemmüle, muasırlaşmağa istidadı varken biz onu ihmal ve bugünkü hâle isal etmişiz (ulaştırmışız). Hele bizim Türkiye lehçesini öğrenmek isteyen ecnebler üç lisan öğrenmek mecburiyetinde kaldıklarından ve türlü türlü imla şekilleri karşısında şaşırtdıklarından şikâyet ediyorlar. Filhakika lehçemize girmiş olan Arabî ve Farisi kelimeler büyük bir kamus teşkil edecek kadar çoktur. Eğer biz Türklüğü seviyorsak onun layemut (ölümsüz) bir abidesi olan dilini yabancı kelimelerden tasfiyeye çalışmalıyız.

Muhterem samî'lerim (dinleyicilerim)! Size Türk dilinden sonra Türk yazısından bahsedeceğim. Türk yazısı da Türk dili gibi kable'l-İslâm devirlerde yaşamış Türklerin harsen ve medeniyetten akvam-ı saireye

• Devam Edecek